

توطئه های انگلیس علیه حکومت امانی به مناسبت نود و دومین سالگرد استرداد استقلال افغانستان

قسمت اول: انگلیس ها نمیخواستند شهزاده امان الله خان جانشین امیر حبیب الله خان شود
انگلیسها تخت نشینی امان الله خان را منافی مقاصد خود دانسته نمیخواستند شهزاده امان الله خان که یکی از ملی گرایان، آزادی خواهان و اصلاح طلبان پر شور بود، جانشین امیر حبیب الله خان شود. مامورین انگلیس حتی از اوایل سال ۱۹۱۷ راپورهای در دست داشتند که از اوج مبارزات ملی گرایان و نظریات و افکار آزادی خواهی و ضد استعماری شهزاده امان الله خان، محبوبیت رو به ازدیاد و احتمال بقدرت رسیدن وی با وجود که ولیعهد نبود و فرزند سوم امیر بود، آگاهی کامل میداد. اگرچه مرگ امیر حبیب الله خان بصورت آنی و غیر مترقبه بود، آنها میدانستند که ممکن قتل امیر نتیجه یک نوع مبارزه طلبی باشد. آنها پیشبینی میکردند که در صورت تصادم بین نیروهای ملاها و روحانیون که از نصرالله خان طرفداری میکردند و ملی گرایان که از امان الله خان طرفداری میکردند، نصرت و برتری را ملی گرایان حاصل خواهند کرد.ⁱⁱ آنها به همین دلیل برسمیت شناختن نصرالله خان بحیث امیر جدید را به تعویق انداختند.

وقتی سردار نصرالله خان یک روز بعد از شهادت امیر حبیب الله خان سلطنت خود را در جلال آباد اعلان کرد و با نایب السلطنه هند بریتانوی بتماس شد. نایب السلطنه به لندن اطلاع داد "آرزوی ما یک جانشین سالم و توأم با صلح و رفیقانه است. اگر چه امیر قبلی مصمم به حفظ توازن بود، شاید این معیار روز به روز تغییر بخورد. زیرا پله ترازو را نمیتوان یکسان نگهداشت. رفاقت نصرالله خان یقیناً برای ما گران تمام خواهد شد"ⁱⁱⁱ.

چون انگلیس ها قبلاً از محبوبیت و امکانات اعلان جانشینی امان الله خان اطلاعاتی داشتند، لذا متوجه عواقب رفاقت نصرالله خان بوده، برسمیت شناختن نصرالله خان بحیث امیر جدید را به تعویق انداختند. و بریتانیا به هند اطلاع داد که "در شناسایی حکومت جدید عجله نکنید تا آنکه نصرالله خان خود را خوب مستقر سازد"^{iv}.

وکیل انگلیس ها که هنگام ترور امیر حبیب الله خان در جلال آباد بود حتی بعد از آنکه تمام همراهان امیر مقتول به کابل برگشتند، به کابل برنگشت و مشغول فعالیت های تخریبی بود. او خود در گزارش دو هفته اول ماه اپریل خود نوشت: "قبل از آنکه جلال آباد را ترک کنم یک مراسله دوستانه با الفاظ ظریفانه از محمود طرزی گرفتم که آنرا بنام "ناظر خارجه" یعنی وزیر خارجه امضاً نموده بود. وی ضمن آنکه من را از تقررش به این مقام مطلع میساخت اظهار آرزومندی کرده بود که هرچه زودتر به کابل برسم". حافظ سیف الله خان که، بتاريخ ۳ اپریل جلال آباد را ترک گفته و بعد از مدت شش (۶) روز (مسافتی را که حد اکثر باید در دو روز طی میکرد)، بتاريخ ۹ اپریل به کابل رسید، در همان راپور ادامه میدهد که "من در راه کابل مکتوبی از امیر به امضای خودش گرفتم که در آن پرسیده بود، چرا بعد از آنکه تمام همراگان امیر مقتول از جلال آباد برگشته اند، من، که آخرین نفر هستم، به کابل برنگشته ام. او گفته بود که باید بزودترین فرصت بطرف کابل حرکت کنم"^v.

روزنامه تایمز در شماره مؤرخ چهارم مارچ ۱۹۱۹ تحت عنوان "معمای افغانستان" نوشت: "دفتر هند راجع به جانشینی کابل در یک اعلامیه جدید و نسبتاً بد ترکیب خود که با قرائت حقایق جزئی آغاز میشد، بصورت تعجب آوری با این اشاره پایان یافت که نصرالله خان برادر امیر مقتول حبیب الله دیگر امیر جدید نیست. . . دفتر هند اظهار میدارد که مردم کابل جانشینی نصرالله را رد نموده، و امان الله خان که سومین پسر امیر میباشد، در پایتخت خود را امیر اعلان کرده است. بعد از آن بما گفته شد که نصرالله به امان الله تسلیم شده است. توصیه میشود که تا معلومات بعدی نباید تصور کرد که قضیه جانشینی بصورت قطعی فیصله شده است".

یک نمونه دیگر از تخریبیات را در یک راپور دیگر حافظ سیف الله وکیل انگلیس ها میخوانیم که میگوید: "هر صبح اعلانات و پوستره های که امان الله را بحیث دروغگو و دسیسه کار تقبیح میکند، در بازار ها و بارک ها نمایان میشوند. عاملین نصرالله خان و عنایت الله خان، که محبوس اند، هم شایعات ضد امان الله را پخش میکنند"^{vi}.

وقتی پیش بینی انگلیس ها درست ثابت شد و جناح محافظه کار و سنت گرا به رهبری سردار نصرالله خان به شکست مواجه شد، دولت انگلیس سعی ورزید که سردار نصرالله خان و یا سردار عنایت الله خان کمک آنها را قبول نموده به هند بریتانوی پناهنده شوند. انگلیس ها از قدیم کوشیده بودند فرد یا افراد مخالف از فامیل سلطنتی را با خود به حیث گروگان یا پناهنده سیاسی نگهداشته باشند تا در صورت عدم اطاعت و سرکشی امیر کابل از آن به حیث مدعی تخت و تاج استفاده نمایند.^{vii}

با مجبور شدن سردار نصرالله خان به کناره گیری، انگلیس ها تخت نشینی امان الله خان را مخالف مقاصد خود دانستند، و در صدد بهانه شدند تا افغانستان را مورد حمله قرار دهند، و به همین جهت قوای نظامی خود را در ایالت سرحدی شمال غربی بسیج ساختند^{viii}. آنها همچنان با زیرپا گذاشتن موازین و پروتوکول ها به نامه ۳ مارچ ۱۹۱۹ امان الله خان تا ۱۵ اپریل جواب ندادند. چیلسفورد درین مکتوب ۱۵ اپریل هم تنها از ضایعه بزرگ قتل فرمانروا صحبت نمود، از اینکه امان الله خان از انتخابش بحیث امیر جدید به او اطلاع داده اظهار امتنان نمود، ولی در رابطه با تقاضای استقلال هیچ ذکری نکرد.

امان الله خان برای آزمایش ذهنیت حکومت بریتانیا در هند نماینده سیاسی خود "عبدالرحمن خان" را برای اشغال وظیفه سیاسی اش به هند اعزام داشت، وقتی او خود را بحیث نماینده سیاسی امیر امان الله خان به کمشنر عمومی ایالت شمال غربی معرفی کرد، روز کیپل از او پرسید که "کدام امیر؟" و به این وسیله وانمود ساخت که حکومت او هنوز امیر را به رسمیت نمی شناسد^{ix}. حتی به تاریخ ششم ماه می سال ۱۹۱۹ وقتی سکرتر امور هند دولت بریتانیا پیغام پادشاه آنکشور عنوانی امان الله خان را به نایب السلطنه هند بریتانوی فرستاد، در اخیر آن پیغام نوشت که این سند باید امان الله را بحیث امیر، نه اینکه اعلیحضرت خطاب کند^x. توجه کنید به متن تلگرام:

"تلگرام پی مؤرخ ۶ ماه می (دریافت ۸ می) ۱۹۱۹

از: وزیر امور هند اعلیحضرت، لندن

به: جلالتماب نایب السلطنه (امور خارجه و شعبه سیاسی)، شبلمه

لطفاً پیام آتی اعلیحضرت پادشاه را به امان الله مخابره کنید: "آغاز پیام - خبر مرگ پدر شما، امیر حبیب الله خان فقید، بدون تصنع من را متأثر ساخت. من به امیر فقید بحیث یک دوست حقیقی نگریسته، و مرگ نابهنگام ایشان برایم شدیداً رقت آور بود. میخواهم در رابطه با این خساره جبران ناپذیری که شما و کشور شما متحمل شده اید، برای شما مراتب تسلیت خود را ابراز دارم. ختم پیام.

این سند باید امان الله را بحیث امیر نه اینکه اعلیحضرت خطاب کند. شما با ملاحظه انکشافات اخیر در رساندن این پیام از بصیرت خود استفاده خواهید نمود.

شماره مسلسل ۱۴۳ در دوسیه جانشینی افغانستان، به جواب تلگرام مؤرخ ۱۶ اپریل شما".

انگلیس ها به تعقیب آن دست به پروپاگاند و دسایس وسیعی علیه غازی امان الله خان زدند که در قسمت های بعدی ذکر خواهد شد.

(ادامه دارد)

مأخذ:

ⁱ Adamec, L. W. (1967). *Afghanistan, 1900-1923: A Diplomatic History*. (تاریخ

دیپلماتیک افغانستان بین سالهای ۱۹۰۰ و ۱۹۲۳)، ص ۱۰۸.

ⁱⁱ آدمک، لودویک، دبلیو (۱۳۷۰)، روابط خارجی افغانستان در نیمه اول قرن بیست. ترجمه پوهاند محمد فاضل صاحبزاده. پشاور، کتاب فروشی فضل، ص ۶۴.

ⁱⁱⁱ همانجا

^{iv} همانجا

^v اسناد محرمانه استخبارات انگلیس L/P&S/10/203

^{vi} اسناد محرمانه استخبارات انگلیس L/P&S/20/B289

^{vii} کاکا خیل، سید بهادر شاه ظفر (۱۹۶۵) ص ۸۳۷.

^{viii} کاکا خیل، سید بهادر شاه ظفر (۱۹۶۵) ص ۸۳۸.

^{ix} آدمک، لودویک، دبلیو (۱۳۷۰)، ص ۷۰.

^x اسناد محرمانه استخبارات انگلیس، تلگرام محرمانه مؤرخ ۶ می، بخش اول مراسلات ۱۹۱۹، مربوط به جنگ سوم افغان و انگلیس. سند شماره ۷۱، شماره مسلسل ۱۴۳ مربوط به دوسیه پیروزی افغانها.